No. 10. 15 APRIL 1910.

HOLLANDSCH ZUID AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.

GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.

GRIKWA'S.

Onder de Hottentot-stammen, die in Van Riebeek's *Dag-verhaal* worden opgesomd, vinden we ook vermeld den stam der Grigrikwa's of Charigoerikwa's. In 1652, ten tijde van Van Riebeek's vestiging, werd van hen verteld, dat ze zonder opperhoofd ronddoolden in de onmiddellijke nabijheid van Tafelbaai. In 1713 vindt Kolbe ze reeds veel verder, in de nabijheid van St. Helena-baai. Deze stam trok in de 18de eeuw steeds Noordelijker, langzamerhand van karakter veranderend door het opnemen van bastaards, kinderen van Europeanen en Hottentot- of Boschjesman-vrouwen, slavinnen, enz. In de 18de eeuw en daar vóór was in de oogen der toenmalige blanke bevolking een min of meer geregeld huwelijksleven met naturellen-vrouwen, thans onder hen gelijk geacht met bloedschande, even weinig een ernstig misdrijf tegen de zeden, als het nu nog is voor de Engelsche soldaten en immigranten. Zoo werd de Grigrikwa- of (Grikwa-)stam van Hottentotten een volk van bastaards, met Afrikaansch-Hollandsch als hun moedertaal, volgend in kleeding en levenswijze (ofschoon heel in de verte) het leven der blanke bewoners van Zuid-Afrika. Een gedeelte van deze Grikwa's, dat het minst de ras-eigenschappen der Hottentotten bewaard had, noemde zich zelfs met trots het volk der Bastaards, onbewust van de euvele beteekenis, die het woord droeg en draagt onder het ras, aan hetwelk zij het hadden ontleend.

In 1800, toen voor 't eerst twee zendelingen van de Rijnsche missie (de heeren Kramer en Anderson) zich onder hen vestigden, waren deze Grikwa's in een toestand van ellendige degradatie en demoralisatie. „Zij stonden in vele dingen niet boven redelooze dieren", heet het in de beschrijvingen der zendelingen. Zonder onderling verband, in kleine groepen, zonder eenig blijvend gezag, trokken zij door de minst door de natuur bedeelde districten der huidige Kaap-kolonie.

Doch deze groepen werden steeds talrijker, groeiend door gestadige toestrooming van allerlei uit de gevestigde, hetzij dan blanke of gekleurde, maatschappij uitgestooten individuen. Toen Waterboer een groot deel van deze Zuid-Afrikaansche Bedouïenen onder zijn gezag vereenigde, bevonden zich onder hen, behalve de oorspronkelijke Grikwa's, Koranna's (een eveneens niet zuivere stam der Hottentotten), Boschjesmannen, vluchtelingen van Betsjoeana-stammen, voornamelijk Batlaroe, Batlapin en Basoetoe-families, en buiten deze Kaffers nog tal van buiten elk stamverband levende Hottentotten, gevluchte slaven en de nakomelingen uit allerlei verbindingen tusschen al die rassen, blanken niet uitgesloten.

Deze latere versterkingen der Grikwa's brachten evenwel meer Europeesche gewoonten mee, daar zij langer onder de blanken hadden geleefd. Nog in 't begin van het laatste kwart der vorige eeuw duiden de Grikwa-namen op den bij uitstek Hottentotschen aard hunner dragers, namen als Jager, Stuurman, Wildeman, Kwaaiman, Platje, Januari, Augustus, April, September, October, November,

Een Grikwa.

enz. De lateren, voortkomend uit een meer gevestigde blanke omgeving, hadden de namen van hun gewezen meesters overgenomen en noemden zich Kleinhans, Coetzee, Kruger, Jansen, Marais, Pienaar, Cloete, Gous, Buiskes, Van Wijk, Van Rooyen, Potgieter, Swanepoel, Lombard, Greef, enz. Soms vinden wij Engelsche namen, als Read, Bartlett, enz. Moderne Engelsche geschiedschrijvers verklaren den oorsprong dezer Grikwanamen op deze wijs, dat zij zouden zijn de namen van Europeesche, d. w. z. Afrikaner *stamvaders*. Dit is, in het algemeen, onjuist. De Grikwa's leenden die namen van hun meesters, bij wie zij werkten, en hielden ze voor hun leven. Over hun afkomst zeggen ze niets.

Een groote rol hebben deze Grikwa's in Zuid-Afrika's geschiedenis niet gespeeld Staten van eenigen omvang of kracht hebben zij niet gesticht. De beschaving hebben zij niet vooruitgebracht. Toch komt ieder, die de Zuid-Afrikaansche geschiedenis bestudeert, hun horden voortdurend tegen, soms als vijanden van de Afrikaners in hun rusteloos voortdringen naar het Noorden, soms als de voorposten der Europeesche beschaving, die het Zuidwaarts voortdringen van machtige Kaffer-volken (als Mantateezen en Matabelen) beletten, niet door hun getal, doch door hun bewapening: het oude musket, dat stuk voor stuk sterker was dan duizenden van kafferassagaaien.

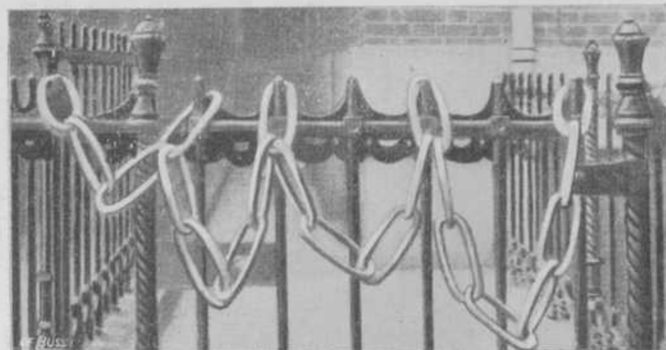
Bij voorkeur hielden zij zich op in de droge, weinig aanlokkelijke streken aan beide zijden van den benedenloop der Oranje-rivier, nomadiseerend, weideveld zoekend voor hun vee, buit voor hun jacht-geweer of voor hun diefachtige lusten. Thans wonen zij overal verspreid tusschen de blanken en alleen nog in het Noord-Oosten van de Kaap-kolonie, in Grikwaland-Oost, dicht bijeen in eenigszins groot getal.

Hun taal is het Afrikaansch-Hollandsch, soms tot onherkenbaar toe verhaspeld en verknoeid, wat geen wonder is, als men de tallooze, sterk in aard van elkaar afwijkende elementen beschouwt, waaruit dit „volk" is samengesteld. T. H. Le Roux geeft in zijn dissertatie (Beschrijvende klankleer van het Afrikaansch, § 39) eenige staaltjes, welke we hier, curiositeits-halve, overnemen:

„In *Ons Klijntjie* (een in 't Afrikaansch gesteld tijdschriftje) Deel I, 163, zegt een Grikwa: „Wel, duusman [10])-se kind, jij fra in mijn karakter, mar ek sal jou dit

„Hottentots-Holland", gezien van Somerset-West.

Ketting, door een Kaffer uit één stuk hout gesneden, met behulp van geen ander werktuig dan een zakmes. Het stuk is eigendom van den heer H. C. Tromp van Diggelen, te Londen.

vertel. Op die plaas, waar ek lê [1]) rij het, is twee niggies [2]), en toen ek die werf lê inkom, toe lê staan sij maar daar"... „Toen ek afklim, sê hij-se fader,... en hij-se moeder sê...", „galiefte niggies, ek lê soek na 'n frou." „Ja, het [3])-se, mar dan moet jij, dat ons morre die ou folk lê fra, om te loop trou," — „Ek wat Karools is [4]), gefoel fandag reg onbekwaam" — „Want ferlede week het ek nog met ander fan ons manne gaan lê blesbok skiet, en toen het mos daar ongeluk gekom, want fan ons agtermanne het mos fan ons foorste manne gelê brik [5]) skiet en dat was fan ons feel beterste manne, fan mama Dortjie-se soort." — „Ek fraag an die man: Hetse man, hoe het jij dan gemaak? Jij het mos lê brik skiet." „Het-se, ek had self spijt, want dit is 'n feel beterste man; maar ik wil gaöer [6]) het, en toen het ek gakoer [7]). Ek denk fendag an Boomplaas, want daar het ons mos wat Grikwa's is, mos folriem [8]) gejaag, en wat ou rooies is, het gelê rol, want die Boer het mos fer ons uitgeärlê [9]). — In *O. K.* II, 89, lezen wij van een Grikwa: „haai, et-se, deusman [10])-se kind, jij lê staan skind [11]) Grikwa-se kind bij die korakter; het deusman-se kind nie gelê staan oplet, hoe Boerse kind lê staan ferwonder bij die plaas, hoe Grikwa-se kind lê staan lees die krant nie?" enz.

Kaffervrouwen uit het Noord-Oosten der Kaap-kolonie, door haar zelf gevlochten manden, met maïs gevuld, op het hoofd dragend.

Op een andere bladzijde van dit nummer geven wij een berijmde vertelling, een Grikwa in den mond gelegd, waaruit karakter en taal van dit basterd-volk uitstekend te voorschijn treedt.

[1]) Het gebruik van lê (van leggen, liggen) is teekenend voor het Grikwadialect, evenals voor het Neger-Hollandsch in de Antillen. [2]) Meisjes. [3]) Opmerkelijk is dit overblijfsel, in het Grikwa-dialect, van dezen vorm van het pers. v.n.w. [4]) Dergelijke wending vinden wij ook herhaaldelijk o.a. in Fritz Reuter's Mecklenburgsche vertellingen. [5]) Dood. [6]) Overheen-schieten. [7]) Te kort geschoten. [8]) Met lossen teugel. [9]) Roux verklaart: „uitgeärlê moet ongeveer beteekenen: een nederlaag bezorgen, klop geven." — Behalve den vorm uitgeärlê, kennen wij de vormen uutoorlê, uitgeöorlê, verbastering van uitgeöverlegd, schaakmat gezet door overleg, wat ons, als verklaring, scherper en juister voorkomt. [10]) Duusman, deusman = Afrikaner. [11]) Uitschelden, kwaadspreken van eig. schenden.

Het dorp De Paarl in vogelvlucht.

HOE DIE HOLLANDERS DIE KAAP INGENEEM HET.

(Fertel deur ou-Danster, 'n Grikwa.)

Mijn liewe basies, glo fer mij,
So waar as waar die waarheid is,
Ons Grikwas het toen nog geblij [1])
Dáár waar die grote water is,
Ja, ons wat Grikwas is.

Een dag sit ons bij die Plat Kop,
Jul Duusfolk [2]) *roep* [3]) *hom nou die Kaap, –*
'n Ding kom uit die water op,
Daar waar die son al aand gaan slaap,
'n Wit ding, nes 'n skaap.

Hij kom op uit dieselfde gat,
Waar saans die son steek weg sijn kop,
Eers was hij klein en laag en plat;
Ons kijk en kijk; hij rijs zijn kop
En rijs al hoger op.

Die ding kom nader, hij word groot;
Ons Grikwas kom toen bij makaar:
Ons raak al sutjies [4]) *in die nood;*
Die ding die lijk mos regreg [5]) *naar;*
Ja, basies, dis so waar.

Ons hou toen raad, en ons hou raad;
Partij flug bang-bang na die krans;
En hij wat Kiewiet was, word kwaad,
En sê: „Jul's gek! Dit is 'n gans!
'n Grote watergans!"

Ons sê toen: „Ja", want hij is mos [6])
Kaptein mos, hij wat Kiewiet is;
Hij roer sijn kop nes 'n foor-os,
Toen hij ons sê wat dat dit is,
Ja, hij wat Kiewiet is.

En ons wat Grikwas was, ons kijk,
Ons kijk, die ding word banja groot;
En altijd léliker hij lijk;
Ons word nou regreg in die nood;
Ons denk ons moet nou dood.

Toen fou die ding sijn flerke op,
En hij gé kleintjies af een kant;
En ons hou toen fer hom mar dop [7]),
Hij gé meer kleintjies, ander kant,
Hul sak af o'er die rant.

Ons kijk, ons kijk, wat Grikwas was,
Ons sien die kleintjies, en ons beef:
Ons weet nou nog nie wat dit was;
Dit lijk fer ons: die ding die leef,
Wat somar [8]) *kleintjies geef.*

Die kleintjies kom, hul kom nou an,
En ons wat Grikwas was, ons kijk,
En in die kleintjies sit Duusman [9]),
Wat naar en aardig [10]) *fer ons lijk,*
Toen ons hul reg bekijk.

Die Duusfolk kom, hul waai die doek,
Hul waai, en wijs die koperdraad;
Hul wijs die koper, waai die doek;
Maak tekens, tekens, plek fan [11]) *praat;*
Hul wijs die koperdraad.

En ons wat Grikwas was, breng fet,
Tamaai [12]) *fet skaap en bok en bees;*
Hul gé ons kleintjie koper net,
Ons gé tamaai fet skaap en bees;
Ons was nog dom gewees.

En hul wat Duusfolk is, hul sê, –
Dis waar wat Danster jul fertel, –
Hul wijs toen, hul wil grond ook hê,
So klein mar nes 'n beestefel, –
Dis waar wat ek fertel.

Hoor nou hoe skelm die Duusfolk is:
Hul snij die fel in riempies rond,
En net so lank as die riem is,
Sê hulle toen: dis hulle grond!
Hul meet al in die rond.

VERKARINGEN: **Zie de woordenlijst in ons vorig nummer (Bijblad).** [1]) Gewoond. [2]) Afrikaners. [3]) *Angl.* (to call) = noemen. [4]) Zoetjes-aan. [5]) Rechtig = werkelijk. [6]) Immers.

VERKLARINGEN: [7]) Dop houden = letten op. [8]) Zoo maar. [9]) Hollander, Afrikaner. [10]) Aardig heeft ongeveer dezelfde beteekenis als naar. [11]) In plaats van. [12]) Groot, heel, erg, zeer.

En ons wat Grikwas was, loop weg,
En ons hou raad, en ons hou raad;
Ons maak toen plan, ons wil nou feg,
Want ons was nes 'n slang so kwaad,
En ons hou lang tijd raad.

Twee Grikwa's.

Mar foor ons met baklei [13]*) begin,*
Daar laat die Duusfolk fat [14]*) en loop;*
Hul kruip weer in die kleintjies in;
Die groot ding maak sijn flerke oop.
Daar laat die Duusfolk loop.

En ons wat Grikwas was, ons sê:
„Duusmanners! jul het ons gepier [15]*)!"*
En ons hou raad en ons o'erlê [16]*):*
„Kom jul ooit in ons land weer hier,
Dan frek [17]*) jul almal hier!"*

En ons wat Grikwas was, maak plan,
Ons maak toen reg ons boog en pijl,
Ons smeer die slang sijn gif daaran,
Ons slijp toen skerp die fuurklip bijl [18]*),*
Wie Grikwa is, het pijl.

En hij wat Duusman is, blij weg!
Die nuwe maan kom twaalfmaal weer;
En ons wat Grikwas is, wil feg;
Mar Duusman hij kom nou nie weer;
Hij weet glo, hij krij seer.

Een Grikwa Patriarch.

En ons wat Grikwas was, ons wag,
Ons kijk, en kijk, die ding moet kom;
En wrintig [19]*), ja, ons kijk een dag,*
Ons sien hom uit die gat uitkom;
Dis hij! ons ken fer hom.

Ons sê: „Duusman! jij frek fan dag!
Jou harslag [20]*), lewer, long moet waai!*
Hier in die sand sal ons jou slag
En op die fuur jou fet uitbraai!
Jou harslag moet nou waai!"

VERKLARINGEN: 13) In eenigszins afwijkenden vorm ook ten onzent een bekende uitdrukking voor vechten. 14) Laat fat (vat) = op de vlucht gaan, wegloopen. 15) Bedrogen. 16) Overleggen. 17) Dood gaan. 18) Bijl van vuursteen. 19) Verbastering van: waarachtig. 20) Hartslag, voor: hart.

Die ding fou weer sijn flerke op,
Hij gé weer kleintjies af, een kant,
En ons hou toen fer hom weer dop,
Hij gé weer kleintjies, ander kant,
Hul sak af o'er die rant.

Die kleintjies kom, hul kom nou in,
Die Duusfolk waai, hul waai die flag;
Ons sien groot koper [21]*) lê daar in;*
Ons Grikwas was toen blij, ons lag,
En dog: ons sal nou wag.

En ons wat Grikwas was, maak plan.
Ons wil eers die groot koper krij;
En dan frek jij net gou Duusman!
Dan sal ons jou an riempies snij;
Die Duiwel sal jou rij!

Grikwa's, op ossen rijdende, naar den wagen van een rondreizend Europeesch handelaar.

Die Duusfolk maak toen tekens weer;
Hul waai die doek, hul swaai die hand;
Hul wijs, ons moet hul help die keer
Groot koper uitsleep op die land,
Daar op die droge sand.

En hij wat witmens is, breng tou;
Hij span ons in en skré toen: „Trek!
En dan sal ons mooi handel nou!"
En ons trap fas, dat ons wou frek;
Dis bo ons fuurmaakplek [22]*).*

Die Duusfolk skré, hul maak lawaai;
Ons trek; hul steek fuur agter an; —
Die Koper hoes; — die derrems [23]*) waai; —*
En in die lug die laaste man!
Wat leef, die hardloop wat hij kan.

En hij wat Danster was, en ek,
Ons merk toen eers, ons is gepier;
Ons hol tot hierso bij die plek;
En fan die tijd af boer ons [24]*) hier,*
Hier bij die Grootrifier [25]*).*

S. J. D(U) T(OIT).

VERKLARINGEN: 21) Koperen kanon. 22) Boven ons begrip. 23) Voor: darms, ingewanden. 24) Wonen wij. 25) Groot- of Oranje-rivier.

N.B. In hoeverre de eigenlijke inhoud van dit verhaal waarheid bevat, kunnen wij op het oogenblik niet beoordeelen. Zeker is 't onjuist, deze geschiedenis te doen voorvallen ten tijde van de eerste landingen der Hollanders aan de Kaap. Wel vinden wij een dergelijke gebeurtenis vermeld in verband met nog vroegere landingen van Portugeezen aan Afrika's Zuid-punt.

Peter Kolbe geeft in zijn *Nauwkeurige en Uitvoerige Beschryving van de Kaap de Goede Hoop*, I bl. 59 (groot-papier uitgave, Amsterdam 1727) het verhaal als volgt:
De Portugeesche „onderkoning" (Francisco d'Almeida) was in een botsing met de Hottentotten bij Tafelbaai met een aantal anderen vermoord. „Ondertusschen hebben zy (de Portugeezen) na verloop van eenige jaren zich dapper aan deze barbarische menschen gewroken, wanneer zij een stuk kanon, met musketkogels geladen, aan het land bragten, en met touwen door de Inwoners, dien zy de beste woorden gaven, en zich gelieten, als of zy al het voorgaande vergeten waren, lieten voort trekken, met order, dat de Constabel, die van achteren met een brandend lont volgde, het zelve zoude losbranden, als de Hottentotten in een rechte linie geschaart waren; op welke wijze een goed gedeelte van dezelve sneuvelden;...."

EEN MANIFEST VAN DE TRANSVALERS AAN DE VRIJSTATERS, BIJ HET UITBREKEN VAN DEN ENGELSCH-TRANSVAALSCHEN OORLOG [1]).

Pres F. W. Reitz.

Aan den WelEdelGestrengen Heer
P. J. BLIGNAUT [2]),
Gouvernements Secretaris,
Bloemfontein,
Oranje-Vrijstaat.

WelEdele Vriend!
Vrijstaters!
Broeder-Afrikaners!

De ramp, waarmede wij zoo lang bedreigd zijn geworden, is eindelijk over ons gekomen en ons land zal in een bloedblad gedompeld worden.

EN WAAROM?

Laat de Moordenaars, de Vredeschenders en Tractaatverbrekers, die ons aanvallen, dit verklaren.

Met de hen gewone onbeschaamde leugenachtigheid zullen zij nu beweren, dat niet *zij*, maar *wij* de aanvallers zijn.

WIJ de aanvallers?

Wie zijn het, die voor maanden lang al onze pogingen tot het geraken van een vreedzame schikking met minachting en dreigementen hebben beantwoord?

Wie zijn het, die voor maanden lang troepen uit alle oorden der wereld bijeenbrachten, om deze aan onze grenzen op te hoopen, tot steuning van hunne „vriendschappelijke raadgevingen"?

Wie zijn het, die voor jaren lang ons beschuldigd hebben, verdrukkers en tyrannen te zijn?

Wie zijn het, die, terwijl zij op huichelachtige wijze verklaren, onze onafhankelijkheid niet te willen schenden, toch zonder ophouden zich steeds op uittartende wijze met onze binnenlandsche wetgeving en administratie wenschen te bemoeien? Die ons ook, zoowel als hun eigen vertegenwoordiger alhier, op listige wijze uitlokten tot het maken van voorstellen, die zij verklaarden, bereid te zijn „op hunne merieten te overwegen" — terwijl zij gereed stonden diezelfde voorstellen, zoodra zij op hunne eigene onbetwistbare uitnoodiging gemaakt waren — te verwerpen als eene beleediging, der Britsche natie aangedaan, met het doel om twist te zoeken.

Wie zijn het, die onder het voorwendsel van de rechten der uitlanders te willen handhaven, zich aan den kant der kapitalisten en oproermakers geschaard hebben, ten einde Naboth's wijngaard te mogen veroveren?

Wie zijn het, die de verraderlijke, oproerstokende bende der zoogenaamde Liga hebben aangemoedigd en gesteund, niettegenstaande de waarschuwingen van hun eigen Waarnemenden Hoogen Commissaris Sir William Butler, een oprecht, beroemd en hooggeëerd Generaal, en van den heer Schreiner, den Eersten Minister van de eenige kolonie van beteekenis in Zuid-Afrika?

Wie zijn het, die met opene oogen eene leugenachtige petitie aannemen, vol van duizenden valsche en met bedrog verkregen naamteekeningen, zonder te onderzoeken, of deze echt en vertrouwbaar waren?

Wie zijn het, die den schandelijken inval van een Jameson, niet alleen feitelijk ongestraft hebben gelaten, maar het ook gedoogd hebben, dat de hooggeplaatste Imperiale ambtenaren, welke zijn medeplichtigen waren, nog steeds, onder de bescherming en aanmoediging van Hare Majesteits Hoogen Commissaris in Zuid-Afrika en van den Minister van Koloniën, op allerlei wijzen land en volk in Zuid-Afrika hebben verpest, bedreigd en belasterd, gesteund door al den invloed, dien de Mammon kan uitoefenen tot schande van ons tijdperk?

Wie zijn deze menschen?

Is het de Hooge Commissaris van Hare Majesteit in Zuid-Afrika, Sir Alfred Milner?

Is het de Minister van Koloniën, de heer Joseph Chamberlain?

Is het Lord Salisbury en het overige Britsche Ministerie?

Is het Hare Majesteit de Koningin en het volk van Engeland?

Helaas! Nog steeds hadden wij gehoopt, de laatste twee vragen met *neen* te kunnen beantwoorden, maar onze hoop is verijdeld!

Het Britsche Ministerie, het Britsche Volk en — de edele, vredelievende bejaarde Vorstin, door ons tot nu toe zoo hoog geëerd, hebben allen òf toegestemd in de misdaad, die tegen ons gepleegd wordt, òf zich laten misleiden door een man als Chamberlain, op eene wijze, die een Rechtvaardige God niet ongestraft zal laten. Indien de volkeren evenals de individuën strafbaar zijn wegens het verzuim van eene misdaad te beletten, evenzeer als voor het bedrijven daarvan, dan zullen die eerste minister, dat volk, die vorstin zich op den oordeelsdag niet achter dien Onrechtvaardigen Rentmeester kunnen verschuilen. Het volk, dat rassenhaat heeft aangemoedigd, hun eerste leidsman, en hunne gezalfde koningin, die zulke gruwelen toelieten, hebben zich medeschuldigen gemaakt van den misdadiger, en indien nu in Zuid-Afrika, evenals meer dan honderd jaren geleden in Noord-Amerika, „Ichabod" het opschrift zal worden van het beroemde Britsche Rijk, aan wien zal dit te wijten zijn? Indien de blinden de blinden leiden, zullen beiden in den sloot vallen, en men zal, wie weet hoe spoedig, van dezen onzen vijand moeten verklaren, dat, wien God wil verdelgen, door Hem eerst van het verstand wordt beroofd.

1) Het hier herdrukte stuk (afkomstig van de Staatsdrukkerij te Pretoria) werd in den Oranje-Vrijstaat, vergezeld van een woordelijke Engelsche vertaling, verspreid tegelijk met het befaamde historisch overzicht *Een Eeuw van Onrecht*. Het is in Nederland weinig of niet bekend en heeft, naar ons weten, nooit den weg naar de pers, ook niet de Zuid-Afrikaansche, gevonden.

2) De heer Blignaut, eerst onlangs als ambteloos burger overleden, heeft langen tijd de betrekking van Gouvernements Secretaris van den Oranje-Vrijstaat bekleed.

Groep Hollanders op Ceylon.

Het Britsche Rijk is een machtig rijk; dit hebben zijne staatsmannen, zijne krijgslieden, zijne drukpers, ja zelfs zijne priesters ons en de wereld zoo dikwijls en met luider stemme verkondigd; maar wij weten, dat wie ook machtig is, de Heere onze God *Al*machtig is.

Broeder-Afrikaners! De groote dag is aangebroken. De God onzer vaderen zal met ons strijden, de Heer wiens arm niet verkort is, dat Hij niet helpen kan die in de benauwdheid tot Hem vluchten. Weg met ons vertrouwen op Prinsen, het oog biddend opgeheven tot God, onze Banier! In Hem zullen wij krachtige daden doen. Evenals het machtige Spanje met zijn bloeddorstigen Alva en Zijne Onoverwinnelijke Vloot het onderspit moest delven, zoo zal ook God onze vijanden in onze hand geven.

Wie zijn wij, dat het machtige Engeland zijn duizenden huurtroepen tegen ons zou afzenden? Een jong en zwak volk, klein in aantal, gering in macht.

Aangelokt door den rijkdom van onze mijnen, heeft onze vijand allerlei voorwendselen gezocht, waarop zij ons zouden kunnen aanvallen.

Laat hen dit ontkennen en bewijzen, indien zij daartoe in staat zijn!

Wie in Zuid-Afrika, die iets kent van onze Geschiedenis, zal hen gelooven?

Nu eens heette het: „de Uitlanders worden verdrukt en politieke rechten worden hun onthouden. Slechts na een *zeven*-jarig verblijf kunnen zij het zoo zeer gewenschte stemrecht verkrijgen en niet na *vijf* jaren; welk een ongehoorde gruwel!"

Zij verkiezen te vergeten, dat er reeds duizenden van die zoogenaamde verdrukten zijn, die door de achteruitwerkende kracht der Wet heden het Stemrecht kunnen krijgen — doch zulks niet willen.

In Engeland — het vrije Engeland — zal de nieuwe inwoner mogelijk *twaalf* jaren moeten wachten, vóór hij zijn stem zal kunnen uitbrengen op een Lid van de 2de Kamer. Van de Eerste Kamer (the House of Lords) spreekt men zelfs niet; zijn die niet Wetgevers bij Erfrecht? maar in onze Republiek zal het *vijf* jaren zijn of — oorlog!

Bij monde van Zijn Ministerie van Koloniën matigt zich Engeland het recht aan, voor *alle* Uitlanders in de bres te springen, onaangezien tot welke nationaliteit zij ook mogen behooren. En wat zien wij nu?

Vooraan op de grenzen, bij en naast onze eigene landszonen, staan diezelfde Uitlanders: Hollanders, Amerikanen, Duitschers, Ieren, Franschen, Belgen en Scandinaviërs, ja zelfs Engelschen, in groote getalen gereed, ons land te bevrijden van deze zelfopgeworpene beschermers der Verdrukten.

Voorwaar, een fraaie „Beschermer der Verdrukten" is dat volk, dat, van af het bestaan onzer Natie, de verdrukker van Afrikaner en Inboorling is geweest!

Van af Slachters-Nek tot aan Langnek, van af de Conventie van Pretoria tot aan de Conferentie te Bloemfontein, altijd waren zij Tractaatverbrekers en Roovers!

De diamantvelden van Kimberley en de schoone dreven van Natal werden ons ontnomen en nu begeeren zij de goudvelden van Witwatersrand!

Waar zit Waterboer vandaag? Hij, die tegen den Vrijstaat moest worden beschermd en nu geen duim grond meer bezit!

Waar ligt Lobengula heden in zijn onbekend graf, en welke Vrijbuiters en Fortuinzoekers bezitten zijn land?

Waar zijn de Hoofden der Bechuanastammen en wie zijn de tegenwoordige grondbezitters daar thans?

Is het niet dat volk, dat evenals de Pharizeër van ouds, God dankt, dat hij niet is, gelijk de anderen?

Leest de Geschiedenis van Zuid-Afrika en vraagt u zelven: „Is de Engelsche Regeering tot een zegen of wel tot een vloek voor dezen Zuidhoek geweest?"

Broeder-Afrikaners! Nogmaals: de dag, waarop groote dingen van ons verwacht worden, is aangebroken! De oorlogszon is gerezen! Wat zal het zijn! Een verwoest en geknecht Zuid-Afrika, òf een vrij, Vereenigd Zuid-Afrika?

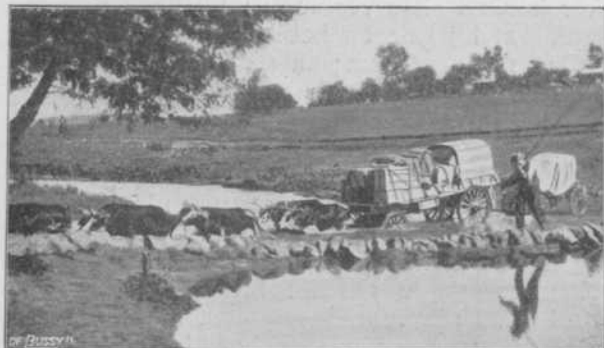
Komt, staan wij zij aan zij en doen wij als mannen onzen heiligen plicht! De Heer der Heirscharen zelf zal onze Leidsman zijn.

Weest welgemoed! F. W. REITZ.

DOM-VERWAAND.

deur JAN VAMMELEWE.

Ik het 'n seun geken met die naam van.........ik denk ik sal liewer nie sê nie, anders kan hij dit dalk [1]) hoor. In die sesde *Royal Reader* [2]) kon hij lees (met foute natuurlik); uit die vierde kon hij vertaal – amper het ik vergeet om te sê (ik is ook so kort van gedagte), hij was maar jong ver sijn ouderdom, net mondig – die seun!

Zwaar beladen ossenwagen, een drift (doorwaadbare plaats) passeerend.

In die vijfde leesboek van Elffers was hij die Hollandse taal ordentelik agter (ik het een nag bij hom geslaap en toen het ik hom aan die groot toon beet gehad – so weet ik dit). Met breuke het hij 'n hele tijd gesukkel, ik bedoel om te verstaan die verhouding van die *parts* tot die *houl* [3]), en toen gee hij dit op vir 'n *bed job* [3]). „*Die longdewiesen*" [3]) som, sê hij een aand vir mij, is bokant mijn vuurmaakplek!" [4]) Waar sijn vuurmaakplek was, weet ik nie, en ik het hom ook nie gevra nie; maar één ding is seker, dat die *long dewiesen* som lang bokant sijn vuurmaakplek moes gewees het, want ik kon sien, dat die som hom warm maak. Die rededéle kon hij nie onthou nie. Hij sê mij eenmaal, toen ik daar bij hom was – ik bedoel, toen ik bij die seun, ower wie ik skrijf, en van wie ik die naam liewer nie wil noem nie, omdat hij dit dan dalk [1]) kan hoor – nou, toen ik bij die seun was, bedoel ik, toen sê hij vir mij eenmaal: „Dis waar, die goed gee mij hare op mijn tande, die rededéle!" Ik verstaan toen mooi met 'n ongeluk verkeerd – so gaan dit als 'n mens nie sijn ore goed oop maak nie – ik verstaan mooi: hij praat van hare in sijn hande, plek [5]) van hare op sijn tande. En ik sê toen: „Haai! regtig? Laat ik sien!" – „Wat?" vra hij toen. – „Die hare!" sê ik toen. En toen word hij kwaad, ik bedoel, hij het nie eintlik [6]) kwaad geword nie, maar hij het hom vererg en sê toen: „Ag man, jij's gek; jij weet goed genoeg wat ik bedoel". – Ik sê toen: „Ja, jou karnallie [7]), ik weet wat jij bedoel, laat ik maar sien". – „Wat?" vra hij toen. — „Die hare", sê ik toen. „Ag man, jij is bevoeterd," sê hij toen, — jij denk, jij's snaaks".[8]) – En toen vererg ik mij ook 'n bietje en sê toen: „*Jij* mag bevoeterd wees; jij hoef tog nie te denk nie, dat ik sal glo, dat jij van die rededéle al hare in jou hande krij." – „Nou, wie die diekens („d i e k e n s" [9]) is 'n Engelse woord wat hij baing lief was [10]) om te gebruik)...nou wie die diekens praat van hare in sijn hande?" — En ik sê toen: „En jij het dan nou gesê, dat jij hare in jou hande het". — „Ag, foei tog," sê hij toen (hij was altoos 'n bietje sarkasties). „Nou, wat het jij dan gesê?" vra ik toen. „Ik het gesê: hare op mijn tande!...Kan jij dan nie jou ore oop maak nie?" „O!" sê ik toen, „ekskuus, dan het ik jou misverstaan [11]) Maar hoe is dit dan, dat jij die goed nie kan onthou nie?" „Man", sê hij, „die *nouns* [12]) en die *wurps* [12]) en die goed is ver mij maklik, maar selfstandige naamwoorde en daar die ander verstaan ik niks van". En toen help ik hom 'n bietje, want hij had nog 'n plan gehad om vir predikant te leer, waarvoor hij meen, dat hij 'n biesondere aanleg had, iets wat hij selfs getoon het onder al die omstandighede van sijn lewe: ik meen als hij praat, dan slaan hij sijn o'e 'n bietje bo'entoe, en wonderlik was die manier, waarop hij sijn mond kon trek.

Hij het 'n voorname studie van *Ons Klijntjie* [13]) gemaak, en kon 'n mens die pragtigste beelde skilder — alles dinge, wat hij uit *Ons Klijntjie* geput het – want hij het gesê, dat hij „van gevoelens [14]) is", dat dit in die ambt van 'n leraar indispensable [15]) is.

Hij was dus tamelik op hoogte van sake en had 'n ordentelike kennis vir nou-se-daë [16]); wel, ik bedoel, hij was — ik meen, dat ik van ‚gevoelens is', dat hij kan deurgaan als enige welopgevoede hooggeleerde-kristelike-*trap-der-jeugd* [17])-onder-die-arms slimme van vanmelewe [16]).

Wel, ik moet sê, dat die graad van geleerdheid 'n bietje moeilik sal wees vir nou-se-daë sijn mense (persone van die moderne skole) om te verstaan, want die metode van opvoeding en dus ook die Agri-akademiese graad van geleerdheid is met die laatste ‚katkeseer' of *trap-der-jeugd*-onder-die-arms meester voor enige jaren reeds in die graf gegaan...hij sou gesê het: "ten grave gedaald".. maar mense van mijn jare, en onderwijsers, wat die geskiedenis van die Suid Afrikaanse opvoed- en onderwijskunde nagegaan het, sal dadelik weet, als ik daar nog bijvoeg, dat hij ook ou-druk [18]) kon lees.

Moet jou nou nie gaan voorstel nie, waarde leser, dat mijn held, die dom-verwaande, 'n mystieke personaardje was nie: o nee; hij was 'n rondwandelende, tastbare feit, en ik gaan jou 'n deel van sijn geskiedenis, nou dat jij met hom 'n bietje kennis gemaak het, verhaal en jou van homself, deurgaans die verhaal, 'n beskrijwing gelijktijdig met-een o'er sijn gestikuo'erekki-mondtrekki-en beenversettilasie gee. [19])

Die geskiedenis begin van af sijn mondige jare, van

Middelbare School voor Jongens te De Paarl.

af die aand, toen ik hom verkeerd verstaan het; ons sal dit maar, om mekaar goed te verstaan, die „hare-aand" noem.

Wel, van die aand af het die man sijn grote gees mij met vasberadenheid begin teenwerk, omdat hij ‚van gevoelens was', dat 'n man, wat 'n ander kerel so kan misverstaan (net of misverstaan 'n sonde is), 'n kwade invloed op sijn aanhang of kringetje — ik bedoel op die

VERKLARINGEN: **Zie de woordenlijst in het Bijblad van het vorig nummer.** [1]) Dalk, dadelijk (ook dalkies) = misschien. [2]) Bekend Engelsch schoolboek. [3]) Verbasterd Engelsch voor: parts — deelen, houl (whole) — geheel, bad job — slechte onderneming, long devision — een der manieren van deeling. [4]) Boven zijn bevattingsvermogen. [5]) In plaats van. [6]) Eigenlijk. [7]) Canaille. [8]) Grappig. [9]) Engelsch: the dickens — basterdvloek. [10]) Hij was lief om te gebruik — gebruikte gaarne.

VERKLARINGEN: [11]) *Angl.* — verkeerd begrepen. [12]) Nouns — zelfst. n. w., wurps = verbs, werkwoorden. [13]) Een Kaapsch, in Afrikaansch gesteld tijdschriftje. [14]) *Angl.* = van meening. [15]) Onmisbaar. [16]) Nou-se-daë — tegenwoordig, vanmelewe — vroeger. [17]) *Trap der Jeugd* — een vroeger veel gebruikt Hollandsch spel-boekje. [18]) Gothische letters. [19]) Charge op de hebbelijkheid van ver-Engelschte Afrikaners, die graag deftig willen doen.

aanhang van hom, o'er wie ik skrijf — moet uitoefen. Van toen af het hij 'n hekel in die moderne skool sijn mense, en het, onpersoonlik natuurlik, sijn ‚gevoelens' uitgespreek op vergaderinge van 'n seker vereniging, waarin hij sig deur sijn vèrreikende kennis binne korte tijd het weet op te werk tot voorsitter, en gesê, dat daar onder die lede persone was van vreemde invloed, en met soveel woorde weer duidelik te kenne gegee, dat agter sulke ‚nieuwe' persone nie moet aangepraat of gestem worde nie.

Maar die teregwijsings van hom het nie somaar gehelp nie, daar die geval met die vereniging was, dat elke lid sijn eie opinie gehad het en die gewoonlik saamgegaan het met daardie van die beste spreker, al sou hij nou nie juis sijn liggaam tot al die "asies" van die geagte voorsitter kon verdraai nie.

En so het hij verloor en weer verloor en dit nog al in debatte o'er seer gewigtige onderwerpe, soals bevoorbeeld: „Wie doen die edelste werk, 'n predikant of 'n poliesman?" — „Wat maak die meeste indruk op 'n publiek: die manier waarop 'n spreker praat, of die manier waarop hij sijn hande, mond, bene en andere eigenaardige beoefening van indrukwekkend wordende liggaamsdele, kan gebruik?" „Is dit nodig voor 'n persoon van biesonder aanleg of gave om juis op 'n teologiese skool voor predikant te studeer?" „Watter van die twee is reg: ‚ik hebben' of ‚ik heeft?" „Is die wereld plat of rond?"

Ower die laatste onderwerp het daar 'n harde strijd ontstaan en dit het hieroër gekom: Omdat ik wis, dat die kerel *Ons Klijntjie* deur en deur ken, wou ik iets daaruit aanhaal om mijn rede met feite, aardrijkskundige feite te staaf, en kies toen als mijn autoriteit die onsterflike Reinier de Winnaar. En ik dag, ik het hom owertuig, maar toen ik gaan sit, was hij op sij bene, en verstandiger het ik hom nooit sien lijk als die aand; — hij 't eers sijn bene reg geset, toen met sijn oë 'n vangende indruk gemaak, sijn mond in praatbare posisie gestel, en met sijn hande die volle aandag van die vergadering afgedwing, en toen sê hij (die vise-voorsitter was in die stoel): „Geagte voorsitter, dames en heren, wanneer ik voor u staat om 'n onderwerp van soveel gewig te verdedig, dan sal ik u nooit valse dingen vertellen om u op 'n wijse van sodanige aard af te konkelen om voor mijn kant te stem, en ik sal ook nooit van iets spreken als ik niet daarmede op de hoogte van saken sijn. Ik heeft gedacht, dat de laatste spreker 'n seer geleerde man was, maar ik moet zeiden, dat hij heden avond het bal ontzaggelik hebben misgeslagen. Hij had u hier gevertelt van 'n man met naam van Renier de Winnaar, maar hij hebben hem helemaal belaggelik gemaak in den oog van allen die enigszins iets weten, omdat daar nog nooit zo'n man hadden geleven als Renier de Winnaar. Hij hebben het klok gehoor luien, maar hij weet niet, waar de bel hangt. Die man, die hij gemeend heb om van te spreken, is Reinaar de Vos, en ik heef zelf gelees, wat Reinaar de Vos geskreven had. De laatste spreker hebben alles verdraaid; hij heeft niet goed geonthoud wat hij gelezen hebben, hm... hm..." En toen stop die voorzitter hom; en toen sê hij nog: „Maar ik en de voorzitter zijn een!" maar dit het niks gehelp nie; en toen sê hij net: „Ik heb gezegd!" en toen gaan hij sit, segepralend so's dit gelijk het, maar toen die stemming voorbij was, kon hij gerus vuur spoeg, want hij het die meerderheid nie overtuig nie, dat Renier de Winnaar en Reinaar de Vos een en dieselfde persoon was.

Tog het hij met s'n oneindige Royal-reader kennis en eigenaardighede tamelik invloed uitgeoefen en mij eenmaal bijna uito'erlê [20]) — *bijna*, sê ik, want toen hij dit nie kon reg krij nie, toen kom hij so's man naar mij toe en sê: „Kijk, dis net deur jou wat ik altoos verloor, en ik of jij nou hier uit." „Ik sê hom toen, dat ik hom van harte vooruit wil help, en omdat ik self sien, dat ik 'n bietjie in sijn pad staan, wat vir mij baie jammer is, sal *ik* maar daaruit."

Ik is toen daaruit en mijn ou vriend het die schoonste kans gehad om vooruit te gaan en te wijs, wat hij kon, maar dit het later geblijk, dat dit nie werklik *ik* was nie, die in sijn pad gestaan het, en hij het dit ook glo [21]) later toen self uitgevind en ingesien, dat mijn „gevoelens" over die onderwerp: „Wie doen die edelste werk: 'n predikant of 'n poliesman?" naastenbij reg was, en die het toen daarom ook sijn „gevoelens" geword en was nog sijn „gevoelens", toen hij, om iets edels in die ou-wereld te doen, werklik die laatste van die twee ambte, waarower daar so 'n harde strij was, voor sig als ambt kies om sig op die beste manier, wat hij kon, daarin dienstig te maak.

VERKLARINGEN: [20]) Uit-geoverlegd, door slimheid de loef afgestoken. [21]) Geloof-ik.

Leden der Ned. Zuid-Afr. Vereeniging zijn zij, die een jaarlijksche bijdrage betalen van ten minste DRIE gulden. Aanmeldingen bij den Secretaris der plaatselijke afdeelingen of bij den Secretaris van het Hoofdbestuur, Damrak 95, Amsterdam.

Druk van J. H. DE BUSSY, AMSTERDAM.